

Mit jelent pontosan az „önkéntesség” fogalma?

Bár az „önkéntesség” és az „önkéntes tevékenység” kifejezést széles körben használják, nem mindig teljesen egyértelmű, mit értünk alatta. Még az „önkéntesség” tagállami szinten alkalmazott hivatalos definíciói között is lehetnek országokéi különbségek.

Az önkéntesség a fizetetlen munka egyik formájának tekinthető, bár a „nem fizetett munka” rendszerint a család számára a háztartásban végzett munkát is jelölheti (például a gyermekgondozás és -nevelés, az idős vagy fogyatékossgal élő hozzátartozók ellátása, főzés, háztartási munka). Ezek a feladatok ugyan nem önkéntesek, a munka „jellege” azonban nagyon hasonló lehet. Nincs például lényegi különbség aközött, hogy valaki idős szüleit, esetleg a szomszédját segíti rendszeresen, vagy pedig önkéntes kisegítő munkát végez egy ápoló otthonban. A különböző tevékenységtípusok megkülönböztetése érdekében mondhatjuk, hogy a „hivatalos” (vagy formális) önkéntesség olyan tevékenységet jelent, amely szervezeti keretekben történik, szemben az „informális” önkéntességgel.

Az önkéntes munka olyan tevékenység, amelyet valaki kizárólag a saját elhatározásából embertársai számára, vagy egy közösség érdekében végez anélkül, hogy ezért pénzübeli juttatást vagy bármilyen más közvetlen ellentételezést elvárna.

Kölcsönös előny

Általánosan elismert tény, hogy az önkéntesség a civil társadalmi részvétel egyik formája, amely a demokrácia gyakorlati megvalósulását is elősegíti. Mint ilyen, szorosan kapcsolódik az alapvető európai értékekhez. Az önkéntesség kétségtelenül minden fél számára előnyös helyzetet teremt. Kedvező egyfelől maguknak a munkát végzőknek a számára, amennyiben fejleszthetik saját készségeiket és ismereteiket, új barátokat, ismeretséget szerezhetnek, bővíthetik tapasztalataikat, továbbá egyénileg is fejlődhetnek. Az önkéntes tevékenység ugyanakkor a kedvezményezettek számára is egyértelműen előnyös. Mi több, ha az önkéntes tevékenység közösségi szinten zajlik (márpedig gyakran ez a helyzet), a csoportnak is kedvez a közösségi összetartozás szorosabbra fűzése révén, továbbá a társas kapcsolatokat is erősítheti. A közösség addig elszigetelt tagjai pedig megtapasztalhatják a csoporthoz tartozás érzését.

Mennyire elterjedt az önkéntesség Európában?

A „formális” önkéntes munka különböző mértékben terjedt el az egyes tagállamokban. Az eltérés attól is függ, hogy e tevékenységet milyen szervezeti felépítés és infrastruktúra segíti és ösztönzi. Mivel az önkéntes szervezetek bejegyzésére vonatkozó szabályok és ösztönzők tagállamonként szintén változnak, sokszor meglehetősen nehézkes még a tisztán formális önkéntesség mértékének országok közötti összehasonlítása is.

Az Eurostat 2010-es Standard Eurobarométer vizsgálatából és az Eurofound Európai Életminőség-felméréséből (EQLS) származó adatok mégis információt adnak a nagyságrendről. Az Eurobarométer-felmérés eredményei azt jelzik, hogy összesítve tíz felnőttből mintegy három vesz részt önkéntes tevékenységben (azaz 100 millió európai polgár). Miközben azonban Hollandiában, Dániában és Svédországban az összes felnőtt több mint 50%-a végez önkéntes munkát, Görögországban, Portugáliában, Bulgáriában, Cipruson és Litvániában 20%-nál kevesebb ez az arány.

Az Eurofound legfrissebb kutatásában (az EQLS-ből származó eredmények) megkérdezték az emberektől, hogy részt vesznek-e önkéntes és jótékonyági tevékenységekben. Az eredmények - összhangban más forrásokkal -, azt jelzik, hogy a lakosság valamivel több, mint 20%-a végez önkéntes munkát (az országok közötti különbségekre az EQLS adatai is rámutatnak).

A felmérés eredményei magyarázatot adnak arra is, hogy az egyes országcsoportok között miért mutatkoznak a részvétel terén komoly különbségek. Feltételezhető például, hogy a skandináv országokban a magasan fejlett jóléti szolgáltatásoknak köszönhetően az emberek viszonylag több időt tudnak önkéntes tevékenységgel tölteni, mint azokban a tagállamokban, ahol az emberek hagyományosan a családi kötelezettségekből és a nem fizetett háztartási tevékenységekből vállalnak nagyobb részt.

Nyilvánvaló, hogy Európán belül az egyes tagállamok között jelentősek a különbségek az önkéntességhez való hagyományos viszonyulás tekintetében: az önkéntes tevékenység fejlett kultúrája aránylag csupán kevés észak- és nyugateurópai tagállamban alakult ki, Dél- és Kelet-Európa legtöbb országában viszonylag alacsony szintű a részvétel.

Az önkéntesség hozzájárul a társadalmi összetartozást erősítő növekedéshez (“inclusive growth”), amely az Európa 2020 stratégia egyik fő célkitűzése. Ezt azt is jelenti, hogy európai szinten megbízható információk, adatok kellene. A tagállamok előtt álló olyan kihívásokra – mint amilyen például a demográfiai változás, a közszolgáltatások fenntarthatósága és a

globalizáció – megfelelő politikai válaszok szükségesegek. Ehhez tanulmányozni kell, hogy az önkéntes munka milyen szerepet játszik az egyes országok jóléti rendszereiben, továbbá az önkéntesség és a közszolgáltatások közötti összefüggéseket is alaposan fel kell tárnunk.

Az EQLS-felmérés rámutatott arra, hogy akik gyakran végeznek fizetés nélkül gondozási tevékenységet (gyermekek vagy idős, illetve fogyatékossgal élő családtagok ellátása), azok kisebb valószínűséggel vesznek részt önkéntes vagy jótékonyági munkában.

Önkéntesség és szociálpolitika

Egyre terjed annak fel- és elismerése, hogy a baráti és társas kapcsolatok valamint a közösséghez való tartozás az emberek általános jólétére mennyire jelentős hatást gyakorol. A „jólét”, mint a társadalmi előrehaladás fontos eleme hagyományosan is a szociálpolitika egyik alapkérdésének tekinthető - azonban a közelmúltban az általános európai politikában is központi kérdéssé vált. Az önkéntesség szociálpolitikában betöltött szerepe ugyanakkor még azokban az országokban is széleskörű vita tárgya lett, ahol maga az önkéntes munka már régen elterjedt, és ennek kultúrája mélyen gyökerezik (például Hollandiában). Mint ahogy azonban azt az Eurofound kutatása bizonyítja, az önkéntes munka tágabb körű értelmezése és gyakorlata éppen a fő szociálpolitikai célkitűzések megvalósításához képes hozzájárulni.

A tapasztalatok szerint az önkéntes tevékenység kiegészíti a hagyományosan biztosított szociális szolgáltatásokat. Az önkéntesek elősegíthetik a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés javulását oly módon például, hogy felkeresik a kiszolgáltatott csoportokat. A szolgáltatások színvonala javítható a minőség rendszeres figyelemmel kíséréssel, vagyis a kedvezményezettekkel való kapcsolattartással és a körükben végzett felmérésekkel. Az önkéntesek emellett személyes tapasztalataik átadásával buzdíthatnak

Az önkéntességgel járó előnyök ellenére nem várható el, hogy az a hagyományosan az állam által nyújtott jóléti szolgáltatások helyébe lépjen: a széles alapú szociális szolgáltatások biztosításához szükséges pénzügyi és emberi erőforrások, illetve infrastruktúrák ugyanis kizárólag a központi kormányzat, a helyi hatóságok és az önkormányzatok szintjén állnak rendelkezésre.

másokat is arra, hogy szerepet vállaljanak hasonló, társadalmilag hasznos munkában. Részt vehetnek továbbá a leendő önkéntesek képzésében is, együttműködve a központi szervezetekkel, regionális vagy helyi önkormányzatokkal, az ilyen intézményekben felhalmozott szakmai ismeretek, tapasztalatok és a szervezetek egyéb erőforrásainak felhasználásával.

A skandináv országok tapasztalatai alapján feltételezhető, hogy a színvonalas szociális szolgáltatásokat biztosító infrastruktúra szintén hozzájárulhat az önkéntes tevékenység fellendítéséhez. A pontos összefüggések megismerése (vagyis az infrastruktúrának az önkéntes munka ösztönzésében játszott szerepének feltárása) azonban további kutatásokat tesznek szükségessé.

Szakpolitikai következtetések

Az önkéntességre vonatkozó kutatási eredményekből - különösen európai szinten - csak körültekintő módon lehet közvetlen politikai következtetéseket levonni. Ámbar az önkéntesség nyilvánvalóan jelentős előnyöket kínál, sokat kell még tenni annak érdekében, hogy a benne rejlő ígéret valóra váljon.

A már bevált példák, jó gyakorlatok tagállamok közötti terjesztésére mindenképp szükség lenne, továbbá alaposan meg kellene vizsgálni, hogy a meglévő jogi és egyéb akadályok leküzdését mely módszerek szolgálhatják a leghatékonyabban. Alaposan elemezni kéne továbbá azt, hogy az egyes tagállami jogszabályok és stratégiák milyen hatást gyakorolnak az önkéntesség mértékére és jellegére. Az Önkéntes Tevékenység Európai Éve páratlan lehetőséget kínál a tagállami tapasztalatok kölcsönös megismerésére és ennek segítségével az önkéntes munkából származó előnyök maximális kiaknázására.

Nyilvánvaló, hogy az önkéntesség szorosan összefügg az egyes tagországok sajátos szociális és gazdasági rendszerével. Minden országra egyformán alkalmazható, egységes megoldás tehát nem létezik.

További információ

Ez az ismertető az Eurofound *Önkéntes munka – érdemes változtatni* (Volunteering – a force for change) című tájékoztató csomagjának része. A tájékoztató csomag az európai önkéntesség mértékéről nyújt áttekintést, megvizsgálja, hogy ez a tevékenység mennyiben segít elő szociálpolitikai célokat, valamint górcső alá veszi azokat a módszereket, amelyek segítségével az európai polgárok körében ösztönözni lehet az önkéntességet.

Amennyiben szeretne kapni egy példányt a csomagból vagy bővebb tájékoztatást erről a témáról, kérjük, küldjön e-mailt erre a címre: volunteering@eurofound.europa.eu

A tájékoztató csomagot és az Eurofound e témáról szóló többi anyagát online itt tekintheti meg: www.eurofound.europa.eu/resourcepacks/volunteering.htm

EF/11/03/HU-1

Európai Alapítvány az élet- és munkakörülmények javításáért

Wyattville Road, Loughlinstown, Dublin 18, Ireland

Telefon: (+353 1) 204 31 00

Email: volunteering@eurofound.europa.eu

Weboldal: <http://www.eurofound.europa.eu>